

Slovenski dom

Poština plačana v gotovini

Cena Din 1.-

Štev. 267.

V Ljubljani, četrtek 24. novembra 1938.

Leto III

Po francosko-angleških razgovorih v Parizu - sporazum med Francijo in Nemčijo

Pariz, 24. novembra. o. Predsednik angleške vlade Chamberlain in zunanji minister lord Halifax sta z ženama dopotovala ob 17.50 noči v Pariz. Na postaji sta se prisrčno pozdravila s predsednikom Daladierom in zunanjim ministrom Bonnetom. Chamberlain je spregovoril nekaj besed v mikrofon, nato pa so se ministri navdušeno pozdravljali od tisočglave množice odpeljali v angleško poslanstvo, kjer bosta angleška gosta prebivala.

Francoski zunanji minister Bonnet je takoj nato v svoji pisarni sprejel časnikarje. Javnost je pričakovala, da bo pri tej priliki časnikarjem prebral napovedano skupno nemško-francosko izjavo. Toda objavo te izjave so odložili na čas, bo ko podpisana, kar se bo zgodilo še konec tega meseca, ko bo Pariz obiskal nemški zunanji minister Ribbentrop.

Bonnet je časnikarjem pri sprejemu sporočil spored razgovorov med angleškimi in francoskimi

ministri. Ti razgovori so se začeli danes dopoldne in se nanašajo na špansko vprašanje, na priznanje vojnih pravic generalu Francu, ki ga želi Nemčija kot nagrado za francosko-nemško izjavo o nenapadanju, na vojno na Daljnem vzhodu, na gospodarska vprašanja, ki se tičejo Amerike, Anglije in Francije in na splošna vprašanja o sodelovanju med Anglijo in Francijo. Ta splošna vprašanja vsebujejo oboroževanje, vprašanje kolonij in naselitve judovskih beguncev.

Uradno izjavo o razgovorih bosta dala predsednika Chamberlain in Daladier noč, ko bodo posvetovanja končana. Objavo francosko-nemške nenapadalne izjave so odložili na željo Anglije, ki hoče pri teh razgovorih dobiti od Francije zagotovilo, da ji bo ta pomagala z vso vojaško silo, če bi jo kdo napadel.

Berlin, 24. novembra. V nemških političnih krogih potrjujejo, da bo zunanji minister v Ribbentrop odpotoval v Pariz v pričetku prihodnjega

tedna, da podpiše skupno francosko-nemško deklaracijo. V teh krogih poudarjajo, da so o tej skupni deklaraciji začeli govoriti takoj po monarkovskem sestanku, ter da je novi francoski veleposlanik v Berlinu Coulondre, ko je zavzel svoje novo mesto, prinesel iz Pariza nova navodila, oziroma, da je obvestil nemško vlado o namenih francoske vlade. Pospešena so pogajanja za podpis skupne deklaracije.

V izjavi bosta Nemčija in Francija obljubili, da bosta spoštovali sedanje medsebojne meje, da bosta vsa sporna vprašanja urejevali mirno in da ne bosta nikdar več v sporih uporabljali oborožene sile.

Francoska in nemška javnost pozdravlja sklep glede skupne izjave. Pričujejo, da se bodo potem že v januarju leta 1939, ko bosta uredili medsebojno razmerje tudi Francija in Italija, začeli razgovori za trajni sporazum med štirimi evropskimi velesilami.

Vesti 24. novembra

Sv. oče Pij XI. je za apostolskega delegata in svojega stalnega pooblaščenca v Londonu imenoval msgr. Godfreyja, ki sicer javno ne bo imel diplomatskih pravic, bo pa dejansko tvoril vez med Sveto stolico in angleško vlado, katere že 200 let ni bilo.

Splošno enodnevno protestno stavko so razglasile francoske levičarske delavske organizacije, ki bi rade s svojim nasprotovanjem vrgle vlado, ki ni po volji Moskvi.

Volitev predsednika češkoslovaške republike so odložili za nekaj dni. Edini kandidat bo predsednik vrhovnega upravnega sodišča v Pragi dr. Hacha, ki je velik strokovnjak za upravno pravo.

Angleška delavska stranka je zavrnila predlog za ustanovitev skupnega opozicijskega bloka, ki bi ga tvorili delavska stranka, liberalci in tisti konservativni poslanci, ki ne odobravajo sedanje vladne politike.

Nemški zakoni o Judih so danes začeli veljati tudi v svobodnem mestu Gdansk, kjer so Jude doslej preganili iz vseh uradov, služb in se ne smejo ženiti z Nejudinjami.

Obletnico podpisa protikomunistične pogodbe med Italijo, Nemčijo in Japonsko bodo jutri slavili v vseh treh državah. Radijske postaje bodo prenašale v proslavo tega dogodka govore zun. ministrov Ciana, Ribbentropa in Aripa.

Včerajšnji nacionalistični letalski napad na Barcelono je zahteval 42 smrtnih žrtev, 125 ljudi je bilo hudo ranjenih.

Italijanski zunanji minister grof Ciano bo potoval v Varšavo 12. decembra.

Knez namestnik Pavle in kneginja Olga bosta danes gosta angleške kraljice matere pri kosilu.

Belgijski kralj Leopold II. bo danes odpotoval z uradnega obiska v Holandijo.

Barcelonski listi silovito napadajo sestanek francoskih in angleških ministrov v Parizu in pravijo, da so ti ministri izdajalci, ker hočejo priznati vojne pravice generalu Francu in pospešiti poraz barcelonske vlade.

Jugoslovansko vojaško zastopstvo, ki se je udeležilo pogreba Kemala Atatürka, je snoči pod vodstvom vojnega ministra generala Milutina Nedića odpotovalo iz Ankare.

Vsaka angleška bolnišnica bo dobila tako imenovana »jeklena pljučca«, ker se ta aparat zelo obnese pri zdravljenju pljučnih bolezni. Tako je povedal včeraj zdravstveni minister Lord Nuffield.

Nemški finančni minister je včeraj v uradnem listu razglasil določila o plačevanju odškodnine, ki jo bodo morali dati nemški Judje zaradi umora poslanca tajnika von Rathja v Parizu. Od te globe so izvzeli samo Judje, ki so tuji državljani, in pa Judje, katerih čisto imetje ne presega 5000 mark. V mešanih zakonih bo globo plačala samo judovska polovica iz lastnih sredstev.

V newyorškem judovskem listu »Daily News« predlaga — kakor poroča berlinska »Börsen-zeitung« — neki Rosenberg, naj bi ameriška vlada izpustila iz ječe 10 ali 12 morilcev, obsojenih na smrtno ječo, pod pogojem, da pojdejo v Nemčijo in ubijejo Hitlerja in njegove sodelavce.

Češkoslovaški poslanik v Parizu dr. Osuski je snoči odpotoval z letalom iz Prage v Pariz, da spet prevzame svoje posle.

Zaradi požara v kitajskem mestu Cansi, ki je zahteval 200 človeških žrtev, so na smrt obsodili in takoj obglavili poveljnika policije in poveljnika orožnikov v mestu.

Grški državni svet je razveljavil izvolitev novega grškega patriarha Damaskinosa zaradi nepravilnega ravnanja pri volitvah.

Skoraj dve milijardi frankov kapitala se je vrnilo iz tujine v Francijo po zadnjih ukrepih novega finančnega ministra za gospodarsko obnovo države.

V enotno češkoslovaško stranko narodne uni- je je včeraj stopilo tudi moravsko krilo češke ljudske stranke, ki je do zdaj hotelo ostati samostojno.

Uspeh ZZZ v Prekmurju

Ljubljana, 20. nov.

Zaradi spora, ki je nastal radi sklenitve kolektivne pogodbe in odpusta 34 delavk med tovarno perila »Štara« v Murski Soboti in Zvezo združenih delavcev, je bila v četrtek, dne 17. nov. na okrajnem glavarstvu v Murski Soboti poravnana razprava, ki je privedla do popolnega sporazuma in povzročila znatno izboljšanje položaja prizadetega delavstva.

Padjetnik g. Šiftar je pristal na podpis kolektivne pogodbe, po kateri bodo delavke-zastetnice izpod 18. leta starosti zaslužile pri 8 urnem delavniku 16 din, nad 18 letne pa 18 din na dan, medtem ko so zaslužile dosedaj le po 10 din dnevno. Po šestmesečni zaposlitvi bi znašala najnižja urnina za vse delavke ne glede na starost 2.60 din. Ako delavke, ki delajo v akordu, s tem ne bi prišle na plačo, ki je označena v kolektivni pogodbi, bodo zanje veljale urne plače z 20% določila, tako da bo znašal manjši zaslužek v akordu na uro 2.12 din. G. Šiftar je tudi pristal na to, da sprejme odpuščene delavke takoj nazaj z službo.

ložaju v državi sami, o naši duhovni svobodi, o naši politični, gospodarski, socialni enakopravnosti, o verski strpnosti itd. Če bo odločala pa samo politična strast in osebni interesi, bomo izgubili.

Ker nismo uspeli s predlogom skupnega nastopa na listi, ki bi zajamčili največji uspeh, smo sklenili: volitev se ne udeležimo!

K našemu včerajšnjemu poročilu nam je g. dr. Korun poslal pojasnilo, da on ni sodeloval pri pogajanjih, ki jih je skupina dr. Puca imela s skupino dr. Kramerja.

Belgrad, 24. novembra. m. Iz Zagreba poročajo, da je znani vseučiliški profesor in znanstvenik dr. Ferdo Šišić vetopil v JRZ.

Sestanek rumunskega vladarja s Hitlerjem

Berchtesgaden, 24. novembra. o. Danes popoldne bo kancelar Hitler v svoji vili v Obersalzbergu sprejel rumunskega kralja Karla. Obisk rumunskega vladarja pri Hitlerju, kamor prihaja po uradnih obiskih v Angliji in Franciji, naj dokaže, da hoče Rumunija postati v svoji zunanji politiki strogo nevtralna. Nemci uradno poročajo, da bodo razgovori, ki jih bosta imela Hitler in kralj Karel, veljali pregledu političnega položaja v Evropi in pa gospodarskim pogajanjem med Nemčijo in Ro-

munijo, ki potekajo zdaj v Bukarešti. Razen tega bo kralj Karel pojasnil Hitlerju rumunsko stališče glede madžarskih zahtev po zasedbi Karpatske Ukrajine. Glede teh zahtev zastopata Nemčija in Rumunija enako stališče. Zdi se, da bo kralj Karel prosil Hitlerja, naj Nemčija podpre Rumunijo glede tega vprašanja in naj ne dovoli, da bi Madžarska zasedla Karpatsko Ukrajino, dosega skupno mejo s Poljsko ter pretrgala zvezo med Rumunijo in Češkoslovaško.

Madžarska vlada je snoči odstopila

Madžari morajo umakniti svoje zahteve po zasedbi Podkarpatske Rusije in po skupni meji s Poljsko

Budimpešta, 24. novembra. m. Po 20 letih se je včeraj prvič zgodilo v madžarskem notranjem političnem življenju, da je v parlamentu ostala vlada v manjšini. Ob včerajšnjem glasovanju o dnevnem redu je za vladni predlog glasovalo 94 poslancev, za predlog opozicije pa 115.

Kraljevski namestnik Horthy je zvečer že drugič sprejel v avdienco predsednika vlade Imre- dyja. Po tej avdienci je bilo tudi uradno objavljeno, da je Imredyjeva vlada odstopila in da bo namestnik Horthy danes začel s posvetovanji. Prav tako poročajo, da Horthy odstopa vlade še ni sprejel. Izjavljajo, da bo Horthy hitro zaključil posvetovanja in da bo, kakor zdaj mislijo, znova dobil naročilo za sestavo vlade Imredy.

Do padca vlade je prišlo zaradi razcepa v vladni stranki. Stranka se je razcepila zaradi delovnega programa, ki ga je sestavil Imredy. Ministrski predsednik je takoj po izstopu 50 poslancev iz vladne stranke začel s pogajanjmi, da bi dosegel zopet večino. Pri teh pogajanjih pa ni dosegel željenih uspehov.

Na seji poslanske zbornice je predsednik vlade Imredy predlagal, naj razpravljajo sprejem narodnih poslancev iz priključenege ozemlja v parlament. Iz teh pokrajin bi v madžarski parlament prišlo 14 novih poslancev. Ti poslanci, ki jih vodi minister Jaroš, izjavljajo, da bodo podpirali Imredyjevo vlado, zato jih je tudi Imredy hotel imeti v parlamentu pred glasovanjem. Opozicija pa se je postavila na stališče, da je treba na dnevni red postaviti razpravo o deklaraciji nove Imredyjeve vlade.

Zaradi tega Imredyju ni ostalo drugega, kakor da odstopi.

Globe ozadje odstopa pa je v tem, da je Imredy po nemškem prigovarjanju bil za previdno in zmerno nastopanje glede Karpatske Rusije, o čemer priča njegova izjava v zbornici pred včerajšnjo sejo. Imredy je ponovil svojo prednoščno izjavo o Ukrajini in dokazoval, da madžarska ni- ma namena neposredno posegati v to stvar, da bi dobila Karpatsko Ukrajino.

Besede Imredyjeja, katere pripisujejo nemškemu pritisku, se glase: »Pri polnem poznanju zunanje političnega položaja moram izjaviti, da mi ne moremo slediti nepremišljenim dejanjem, ki ne dajejo upanja na trajen uspeh. Vsakdo ve, kaj to pomeni, a jaz mislim, da moram dati jasno izjavo, da bi javno mnenje ne bilo v zmoti.«

Budimpešta, 24. novembra. m. Včerajšnja poročila o nemškem posredovanju glede gonje, ki jo uprizarjajo Madžari zaradi Karpatske Ukrajine, v celoti potrjujejo. Na snočnji seji vladnega poslanskega kluba je predsednik vlade Imredy še enkrat odločno izjavil, da Madžarska ne misli na to, da bi vprašanje Karpatske Ukrajine rešila nasilno. To svojo izjavo je na včerajšnji seji ponovil. Zaradi tega smatrajo, da je Madžarska zavrnila misel o vojaškem posredovanju. Gonjo za dosego skupne meje bodo vsekakor nadaljevali in sicer izključno po politični poti ter v manjšem obsegu kakor do sedaj. Dobro obveščeni ljudje izjavljajo, da je treba pričakovati demobilizacijo precejšnjega dela madžarskih rezervistov.

Vsa sporna vprašanja med Češkoslovaško in Nemčijo so rešena

Češki in nemški koraki za mednarodno jamstvo novih češkoslovaških meja

Praga, 24. nov. o. Uradno poročajo: Ker je mednarodni odbor v Berlinu odobril zadnje popravilo meja, so zdaj končno in veljavno določene meje med Češkoslovaško in Nemčijo. Zato je treba takoj rešiti vprašanje o mednarodnem jamstvu za nove češkoslovaške meje, kakor določa to Münchenski sporazum. Češkoslovaška vlada je pri državah, ki so münchenski sporazum podpisale, storila vse potrebne korake. Poročajo, da je tudi nemška vlada po svoji strani storila potrebne korake in želi, da velesile, ki so sklenili sporazum v Münchenu, čimprej s posebno izjavo dajo svoje jamstvo za nove češkoslovaške meje. Nemčija želi to predvsem zaradi tega, da bo končno urejeno tudi vprašanje Podkarpatske Rusije, ki postaja zaradi državnih madžarskih zahtev Nemčiji neprijetna.

Berlin, 24. nov. m. Nemško-češkoslovaški sporazum glede optantov in zaščite narodnih manjšin, ki je bil včeraj objavljen, razlagajo v Berlinu kot novo pot za medsebojno varstvo obeh narodnosti v sudetskimi pokrajinah. Povsod je v tem sporazumu namenoma izpuščena beseda »Narodna manjšina«, ker so se hoteli izogniti temu, da bi ohranjali to važno vprašanje po starem vzorcu. —

Orkan nad Anglijo

London, 24. nov. o. Iz vseh krajev v Evropi poročajo zadnje dni o slabem vremenu. Angleška poročila pravijo, da je strašen orkan včeraj napravlil v Angliji ogromno škodo. Vihar, ki je divjal nad Anglijo od zapada proti vzhodu, je imel brzino 170 km na uro. Do sedaj je nad 30 smrtnih žrtev. V pokrajini Wales je orkan raztrgal 650 telefonskih prog. Mesti Blackpool in Brighton sta bili poplavljeni. Ves promet med Anglijo in celino je bil pretrgan, ravno tako tudi vse letalske zveze v notranjosti. Največja angleška ladja »Queen Mary«, ki je zelo odporna in lahko kljubuje ogromnim valovom, tokrat ni mogla vzdržati viharja in se je morala podati v zatišje.

ČSR poslanik v Moskvi noče priti v Prago

Praga, 24. nov. m. Agencija Stefani poroča, da je iz dobro obveščenih virov izvedela, da je češkoslovaški poslanik v Moskvi Firlinger, ki ga je češkoslovaška vlada poklicala, da se nemudoma vrne v Prago, zavrnil ta poziv z izjavo, da želi sprejeti sovjetsko državljanstvo. Firlinger je bil eden voditeljev češkoslovaške socialne demokrati- ske stranke. Kot češki poslanik na Dunaju je za februarje revolucije l. 1934 omogočil voditelju bivše socialno demokratiške stranke v Avstriji Otonu Bauerju, beg na Češko. Bauerja je Firlinger sam z avtomobilom prepeljal do češkoslovaške meje. Za časa prejšnjega zunanega ministra dr. Krofte je deloval v zunanjem ministrstvu, kjer je igral veliko vlogo v znani aferi, ko so pošiljali orožje v Španijo.

Proglas dr. Puca za volivno abstinenco

Ljubljana, 24. novembra.

Kakor smo poročali, je bivši ban dr. Dinko Puc pozval vse svoje pristaje v Ljubljani, naj se volitev 11. decembra vzdrže in naj ne volijo dr. Kramerja. Izdal je svojim somišljenikom proglas v imenu »narodno radikalne stranke«. (Dosedaj res ni nihče vedel, da v Ljubljani živi kakak taka stranka!) Iz tega razglasa pri- našamo nekaj najbolj značilnih odstavkov, ne da bi se seveda z izjavami dr. Puca strinjali, marveč jih navajamo samo v dokaz, kako ena skupina tako imenovanih naprednjakov v Ljubljani misli o drugi skupini. Razglas pravi med drugim takole:

»Zbor zaupnikov nar. radikalne stranke v Ljubljani je na sestanku dne 16. novembra 1938 ugotovil:

Od vsega začetka, odkar smo nastopili kot pristaši Uduženih opozicij, smo se trudili za zbližanje opozicijskih skupin v Sloveniji v trdnem prepričanju, da zamore samo složen nastop vseh naprednih skupin osvoboditi Slovence politike, ki se je izživljala zadnja tri leta v Sloveniji. Preko napadov in obrekovanj smo šli molče, delajoč vztrajno na uresničenju svojega programa v veri, da bo sila razmer in navadna pamet premagala osebnostna nasprotstva in preve- like politične ambicije. Toda žal smo se varali. Politična kratkovidnost ter zaverovanost v lastne osebe je tudi tokrat premagala zdravo miš- ljenje, ki si je želelo skupnega in enotnega nastopa celokupne opozicije.

Mesto tega pa si bodo zopet posamezni kan- didati odjedali drug drugemu glasove!

Pri takem herostratskem početju ne mara- mo sodelovati, niti nečemo povečati razpora v naprednih vrstah, ker smo uverjeni, da bo tudi po volitvah bolj kot kdaj potreben složen nastop vseh naprednih in narodnih Slovencev, ko se bo v prihodnjih letih odločalo, če ne o usodi Slovencev sploh, pa vsaj o njihovem po-

Kandidatna lista JRZ potrjena

Na njej kandidira vsega skupaj 746 kandidatov

Belgrad, 24. nov. Predsednik vlade dr. Stojadinović je kot predsednik stranke in kot nosilec državne liste JRZ prednoščno pregledal listo svoje stranke, katero je sestavil posebni volivni odbor pod vodstvom ministra dr. Mihe Kreka. Listo so včeraj ob pol 9 predložili v potrdilo kasacijskemu sodišču v Belgradu. Ker je materiala za vsedržavno listo ogromno, je bilo za prevoz listin potrebnih pet avtomobilov. Listo je predložilo določeno število predlagateljev pod vodstvom senatorja Dušana Tripkovića, ki je tajnik glavnega odbora JRZ. Listo JRZ je predsednik kasacije Rusimir Janković takoj dal v pregled prvemu od- delku. Ker je bila lista v redu sestavljena, je ka- sacija do snoči listo pregledala in jo pozno zvečer potrdila. Danes dopoldne je kasacijsko sodišče iz- ročilo potrditveni odlok senatorju Tripkoviću ter mu vrnilo en izvod državne kandidatne liste.

Ker je z JRZ sklenilo volivni sporazum več političnih skupin, je vseh kandidatov na tej listi 746. Od tega jih pripada stranki JRZ 600. — Od ostalih skupin jih ima Hodžerova jugoslovanska narodna stranka 104, zemljoradniška skupina mi-

nistra Djordjevića 37, bivša radikalno socialna stranka pa 5.

Kandidati z liste JRZ so razdeljeni po bano- vinah takole:

dravska banovina	34 kandidatov
savska	119
vrhaska	59
primorska	43
drinska	87
zetska	70
donavska	135
moravska	84
vardarska	110
Na področju	
Belgrad-Pančevo-Zemun	5

Skupaj 746 kandidatov

Hodžera je postavil 5 kandidatov tudi v Slo- veniji: v dolnjelendavskem okraju Josip Grčar, v okraju Maribor-levi breg Franjo Irgolič, Konrad Zluder, v dravogradskem okraju Alojzij Rozman, v ptujskem okraju Anton Šimek.

Na listi JRZ kandidirajo tudi vsi ministri.

Prvi transport sezonskih delavcev iz Nemčije

Celo noč so jih razkuževali, ker v Nemčiji še vedno razsaja živinska kuga

Maribor, 24. novembra.

Nocoj okoli 1.45 je pripeljal prvi vlak s sezonskimi delavci iz Nemčije. Teh delavcev je 700. Polovica jih je doma iz Prekmurja, drugi pa iz Vojvodine. Zaposleni so bili čez poletje v Mecklenburgu.

Prihod tako velikega transporta je povzročil na mariborskem kolodvoru ogromno posla. Razen običajnih obmejnih formalnosti, so morali vse delavce tudi razkužiti radi živinske kuge, ki v Nemčiji še vedno razsaja. Razkuževalci iz mariborske-

ga magistrata in obeh poglavarstev so imeli ves noč opravka, da so do jutra opravili posel. Delavcem so morali vsem umiti noge, roke, razkužiti obleko in prtljago. Danes zjutraj so tako delavci mogli nadaljevati pot na svoje domove.

Z zasluzkom so se delavci še nekam pohvalili. Napovedali so tudi, da bodo v kratkem prispeli nazaj domov še novi transporti delavcev, ki so zaposleni v Nemčiji. Največji bo prišel 6. decembra. Tedaj se bo vrnilo v domovino 1.600 delavcev naenkrat.

Ljubljana od včera do danes

Ljubljana, 24. nov.

Še nekaj dni nas loči od velikega koncerta, ki ga bo v ponedeljek, 28. novembra priredilo ljubljansko filharmonično društvo. Znameniti dirigent, ki je zdaj, dasi še mlad, postal že svetovno znan, direktor belgajske opere Lovro Matačić, je že med nami in pridno vadi z našimi filharmonisti. Razumljivo je, da za ta simfonični koncert, na katerem bodo poleg Bacha, Mozarta in Musorgskega na sporedu tudi tri kompozicije našega mladega skladatelja Blaža Arničja, že zdaj vlada izredno zanimanje. Zdi se, da bo koncert med najbolj obiskanimi v zadnjih letih.

Spet jasno in suho vreme

Čudno, prečudno, da dež letošnjo jesen v Ljubljani nima pravega obstanka! Zdelo se nam je, ko se je v nedeljo zvečer začelo usipati izpod neba, da bomo morali zdaj imeti dežnike odprte vsaj štirinajst dni zdržema in da bomo vsako jutro natikali galoše. Deževalo je, z raznih krajev so prihajala poročila o poplavih in o nevarnostih, ki so jih obetale naraščajoče vode. Prav trdno smo bili prepričani, da smo končno le neizogibno zajadrali v pridelovni jesenski deževje. Prišlo pa je drugače. Vreme se je namah spremenilo. Zjasnilo se je, mrzel sever je razgnal oblake, dvignil megle in jih razpršil in zlato sonce je spet obsijalo mokro zemljo. Podnevi je bilo spet gorko kakor v zgodnji pomladi. Zjutraj je zdaj že tretji dan gosta megla, precej mrzlo je, proti poldnevni pa se beli zastor dvigne, jasen, solčen dan se nasmehe, ljudje pa pohite na sprehod.

Tatvine in podobne akcije

Mlad fant je dobil velik apetit na železničarsko službeno svetilko. Pripravljal se je, da bi jo izmaknil nekemu železničarju, pa se je ujel; prijel so ga. Ko so na policijo malo pregledali črno knjigo, so ugotovili, da doslej še ni bil kaznovan. Službujoči uradnik mu je napravil pošteno, vzpodbudno priklono ter ga opozoril, da je s tem dejanjem prav za prav že zalezel v kriminal, in mu nasvetoval, naj se pazi, ker je zdaj še čas, da zavije na pravo pot. Za vsak primer so mu vzeli prstne odtise. — Adamiku Ivanu so z zaprtega dvorišča nekega manjšega hotela ukradli rjav kovčec z mizarškim orodjem. Adamik je oškodovan za približno 500 din. — Postržnica Marijeta Igljeva je zapazila, da ji je bilo v garderobi Delavske zbornice ukradenih 115 din v gotovini. — Na zvito, pa prav nečedno misel je prišel neki možak, ki je doma iz mariborske okolice. Objavljal je začel po časopisih male oglase, v katerih se je potojil, da bo reflektantom preskrbel službo šoferja. »Kljuka« pa je bila seveda skrita v tem, da je ta »izumitelj« hotel imeti kavčijo. To samo na sebi ne bi bilo nič čudnega; kolikokrat se zgodi, da mora kdo položiti kavčijo, ki jo dobi seveda ob času lepo vrnjeno. Ta možak pa ni bil tak. Denar, ki ga je bil dobil za kavčijo, je kar meni nič tebi nič lepo spravil v prazni žep. Pred nedavnim je tako izjavil nekemu lahkovernemu ljubljancu hranilno knjūko, kjer je bilo zaznamovanih vlog za 6000 din. Slep se je knjižice seveda brž znebil in jo prodal v druge roke. Osleparjeni ljubljancu pa je po krajšem filozofiranju spoznal, da ga je opetnajstil goljuf; hitro je šel na policijo in knjižico so se pravočasno rešili. Podjetni »kombinator« pa jo je zdaj spet prisekal v Ljubljano, da bi potuhtal in izvedel kakšno novo »akcijo«. Zdal pa je bil »lastnik nekega mariborskega avtobusnega podjetja«. Za žrtve si je izbral brezposelnega, ki mu je izvel 1000 din, češ da mu bo preskrbel službo. Policija pa se v takih prilikah kaj rada razodene eni plati kot angel-rešitev, drugi pa kot vrag-maščevalec. Tega »človeškega ribiča« je tako včeraj iztaknil in pograbil za samovozno policijski agent, ki ga je dobil v Tomačevem, v tem lepem letoviščnem in kopalnem kraju, od koder ga je prignal med štiri mrke stene na ljubljanski policiji. Ne pravijo zastoj: za vsako zadnjico raste v grmovju šiba. — Policija je aretirala brezposelnega bivšega 21-letnega trgovca Z. R., ki je hodil po raznih stanovanjih z vsakovernimi potrdili in prošnjami, motiviranimi z revščino, bolno ženo, staro materjo in mladoletnimi otroci. Ko ga je policija prišla, je sprva pravil, da je doma iz Kamnika, nato iz Britofa pri Kranju, pokazal je dalje potrdila neveljske občine, nazadnje pa se je vdal, da stanuje v Ljubljani in da je tu tudi prijavljen. —

Za 100 din je hotel 19 jurjev

Slov. Konjice, 24. novembra.

Pred kratkim se je v neki vasi v naši okolici odigral zelo zanimiv dogodek, ki nazorno kaže, kako se hočejo dandanes že mladi, mlečnozobi ljudje priklopiti do lahkega, udobnega življenja brez truda in to celo po zelo prefriganem zasnovanem načrtu. Stvar je sledeča:

16letni kmetov sin F. L. je pred tremi meseci zavaroval pri neki ljubljanski zavarovalnici pri njenem krajevnem zastopniku svojega 11 letnega brata I. za posmrtnino. Čeprav je sin precej premožnega kmeta in sam brez vsakih dohodkov, se je obvezal plačevati mesečni prispevek 50 din za zavarovalno vsoto 19.000 din. F. je po prejemu police plačal za dva meseca naprej. — Kdo vé, kje je dobil onih 100 din? Na pošten način najbrž ne, kajti doma so zadolženi in so mu starši zavarovanje odsvetovali.

Ko sta pretekla dva meseca zavarovalne dobe in bi moral dečko poslati zopet 50 din, se mu je zazdelo, da je že prišel čas izplačila zavarovane premije od strani zavarovalnice. Kakor je videti, je prefriganec videl črne številke v zlatu in ni razumel pravil s police. Menil je tudi, da zavarovalnica izplačujejo takoj na sporočilo plačnika mesečnih prispevkov četudi po dopisnici. Pred kratkim je namreč s črnim na belem — na dopisnici sporočil zavarovalnici, da je »brat umrl, ker je padel v globok jarek« ter pristavil, naj mu takoj pošljejo polno zavarovalno premijo. Denarja se je zelo veselil, ker je po vsej sosesčini govoril o svojem »bogastvu«, ki ga bo »v kratkem« prejel. Toda, o razočaranje! Zavarovalnica je takoj uvidela, da gre za načrtno špekulacijo. 16 letnega domišljavca je naznanila slovenjekonjiškimi orožnikom, ki so dečka trdo prijeli. Brat je še mlad in bo še dolgo živel. Resnim možem postave je F. dejal, da je zavarovalnico »le mislil preizkusiti«, če resnično izplačuje.

To in ono iz justične palače

Pravomočne sodbe - Hude čase je preživel v Rusiji

Ljubljana, 24. novembra.

Oprostilna sodba v zadevi Vinka Barage iz Igevasi v Loški dolini, ki je bil obtožen zločinstva umora italijanskega finančnega stražnika na meji, je postala pravomočna. Državni tožilec se proti sodbi ni pritožil. Mag. višji oficial Fran Kovačič, ki je bil zaradi raznih manipulacij, kaznivih po kazenskem zakonu, obsojen na 5 mesecev strogega zaporja, je po svojem zastopniku dr. Vladislavu Peganu prijavil proti zadevni sodbi okrožnega sodišča revizijo in priziv na stol sedmorice B kot kasacijsko sodišče v Zagrebu.

Sestri Ivanka in Katarina Jeretinova, ki sta bili pred kazenskim sodnikom-podincem preteklo soboto sojeni na 6, odnosno 4 mesece zaporja, nepogojno, sta sprejeli sodbo in nastopili kazen že takoj po sodbi. Sestri sta bili dalje obsojeni, da imata solidarno povrniti stroške kazenskega postopanja in izvršitve kazni, kakor tudi, da ima vsaka plačati 250 din povprečnine. Njiju sodba je postala tudi pravomočna. Povrniti pa imata tudi vso škodo, kakor jo je bilo kazensko sodišče določilo. Ob objavi sodbe sta obe zatrjevali: »Po nedolžnem sva obsojeni, gospodje! Sodnik: »Pristanete na to, da se izroči oškodovani upravi denar?« Obe odločno: »Ne in ne!«

Okrožno sodišče v Ljubljani je pred dnevi objavilo zanimiv razglas, s katerim je naznanjeno, da se proglasi za mrtvega Dejan Hubmajer, rojen 28. februarja 1898 v Belgradu, pristojen v Ljubljano, sin inž. Miroslava Hubmajerja in Madite Hubmajerjeve roj. Zanger, stanujoče v Ljubljani. Redek je primer, da kdaj državno pravobranilstvo nastopa kot predlagatelj, da je kak oseba proglasa za mrtvo. To je storilo v tem primeru državno pravobranilstvo v Ljubljani za državni zbiratelj. Pogrešani Dejan Hubmajer je vstopil takoj ob izbruhu svetovne vojne leta 1914 v dobrovoljski odred, ki je odšel na francosko bojišče. Od takrat ni o njem nobene vesti in domnevajo, da je na bojišču bil smrtno ranjen. Pogrešani je potomec Hubmajerja, ki se je z Aleksandrom Tomanom, Julijem Rozino, Merlakom in drugimi boril v bosanskem ustanku na strani blagopokojnega kralja Petra.

Po volivnem redu ne smejo biti razpisane in se tudi ne smejo vršiti sodne dražbe nepremičnin in premičnin 15 dni pred dnevom skupščinskih volitev in 3 dni po volitvah. Okrajno sodišče v Ljubljani je zato preklicalo mnoge sodne dražbe, razpisane za ta čas. Preložilo jih je na poznejši čas.

Prihodnji december bosta dve veliki dražbi.

Zveza fantovskih odsekov je založila knjigo: »Katalozi in različne vere«, ki jo je spisal dr. Alojzij Odar. Vsaka slovenska družina mora imeti to knjigo. Cena za člane je samo 5.50 din, za nečlane 7 din. Naroča se pri Zvezi fantovskih odsekov, Miklošičeva cesta 7/L.

Smrtna nesreča na mariborskem kolodvoru

Maribor, 24. novembra.

Nocojšnja noč se je pripetila na mariborskem kolodvoru tragična nesreča, ki je zahtevala spet človeško življenje. Ni še povsem pojasnjeno, na kakšen način je prišel svetilničar 36 letni Martin Kranjc pod kolesje vagonov, ki mu je zdrabilo glavo. Nesreča se je zgodila pri premikanju garniture koroškega potniškega vlaka, ki je je lokomotiva zapeljala proti severni strani kolodvora. Ob 21.35 so našli pod to garnituro omenjenega svetilničarja. Čepel je sredi med tiroma, roki je imel uprti v tla, glava pa je ležala na tračnici. Kolesje je je popolnoma zdrobilo. Nesrečni Kranjc je bil na mestu mrtve. Verjetno je, da se je ponesrečil pri polnjenju vagonov s plinom.

Ponesrečeni Martin Kranjc je stanoval v Betnavski cesti in je bil ločen.

Eden oproščen, druga obsojena

Maribor, 23. novembra.

Kakor smo poročali v današnjem »Slovenskem domu«, sta bili danes dopolne pred mariborskim okrožnim sodiščem dve razpravi. Pri prvi se je zagovarjal trgovski potnik Drago Kačar iz Ljubljane, ker je dne 25. aprila t. l. v St. Janžu na Dravskem polju povozil 72 letnega glubega občinskega reveža Antona Erta, ki je zaradi zadobljenih poškodb v mariborski bolnišnici umrl. Kačar se je zagovarjal, da se je hotel Ertu izogniti, čimbolj pa se je umikal z avtomobilom na kraj ceste, tem bolj je Ert silil v dotično stran ter mu je slednjič skočil naravnost pred vozilo. Sodišče se je preprčilo o nedolžnosti obtoženca ter ga je oprostil vsake krivde.

Pač pa je bila obsojena druga obtoženka, ki se je v naslednji razpravi zagovarjala. Bila je to 36 letna vinčarka Ana Cvetko iz Krčevine pri Vurbergu. Z letošnjo pomlad je bila obsojena na 4 mesece zaporja, ker je zanemarila svojega nezakonskega otroka tako zelo, da je dete zaradi tega zbolelo in umrlo. Apelacija je na njeno pritožbo sodbo razveljavila ter je odredila, da se mora vršiti ponovna razprava. Tudi sedaj ni imela obtoženka več sreče ter jo je sodišče vnovič obsodilo na 4 mesece zaporja.

Cene električnega toka mestne elektrarne ljubljanske za pogon

Na ponovne očitke, da mestna občina ljubljanska s previsokimi cenami električnega toka odbija industrijo, je treba pojasniti, da je mestna elektrarna že pred 13 leti prodajala električno energijo za pogon v obrtne namene po 4 din za 1 kWh, nato je l. 1926. znižala ceno za 3 din in l. 1932. spet na 2.75 din za 1 kWh. Nazadnje je znižala ceno električnemu toku za pogon v obrtne namene lanske leto od 2.75 din na 2.50 din za 1 kWh. Ta cena se znižuje z obratnimi urami, kar je treba razumeti tako, da konsument doseže nižjo ceno, če dalj časa dela z motorjem. Če stranka veliko obratuje z motorji in dokaže nad 2000 obratnih ur, lahko izkoristi najnižjo ceno 1.25 din za kWh. Tudi večje industrije se ne moreje več pritoževati, saj vidimo iz uspeha mestne elektrarne o porabi električnega toka za l. 1937-38, da ga je elektrarna prodala namr. l. 1936-37. za 2.159.216 kWh več ter zato prejela samo 1.321.751 din, kar gre na račun priključenih večjih industrij, ki plačujejo tok po nižji ceni, in na porabo toka v gospodinjstvu. Na porabo toka za razsvetljavo stanovanj pa odpade le malenkosten povešek konsuma. Industrija lahko dobi dandanes od elektrarne tok po odgovarjajoči nizki ceni ter ni treba več, da bi si sama postavljala električne naprave za pogon, in zato tudi niso utemeljene očitke, da bi mestna občina ljubljanska s previsokimi cenami električnega toka odganjala industrijo od mesta.

Boj osmih najboljših šahistov

Fine ni več prvi - Prehitel ga je Estonec Keres za pol točke

Tokrat so se veliki šahovski mojstri, najboljši, kar jih danes premore svet, spoprijeli v Rotterdamu. To je bilo že enajsto kolo velikega turnirja, na katerem naj se odloči, kdo je najvrhnejši, da igra prihodnje leto z dr. Aljehinom za najvišji šahovski naslov. Se vsak po tri partije morajo igrati, in že bo odločitev tu.

V enajstem kolu se je šele posrečila mlademu Estoncu Keresu prehitel odličnega Amerikanca Finea, ki je ves čas tega turnirja vodil. Svetle zvezde vedno bolj prihajajo v ospredje. Izredno dobro se drži v tem boju tudi Rus Botvink, ki ima zdaj s Fineom enako število točk in z njim deli drugo mesto z le pol točke manj kot Keres. In četrti je šele Aljehin. Najslabše se godi zdaj na Holandskem Čehu Flohru. Čehi imajo letos sploh smolo.

V Rotterdamu se je v torek začelo enajsto kolo. Iznenadil je hud poraz, ki ga je zadal Fineu dr. Euwe. Euwejeva zmaga je še toliko več vredna, ker je igral s črno uniformirano vojsko. Finejev tretji poraz! Botvink je tokrat ujel Capablancinega kralja, ker ga je premalo zavaroval. Ta je ena najlepših njegovih partij, kar jih je dozdaj igral. Drugi dve partiji Aljehin-Flohr in Reshevsky-Keres nista bili še v torek končani, pač pa sta se nadaljevali včeraj. Aljehin je s pomočjo kmeta premagal Flohra. Reshevsky pa je dosegel v obeh prekinjenih partijah s Keresom in Botvinkom remis.

Po 11. kolu je stanje tole: Keres 7, Botvink in Fine 6 in pol, dr. Aljehin 6, Reshevsky 5 in pol, Capablanca 5, dr. Euwe 4 in pol, in Flohr 3.

Warren Duff — Robert Buckner:

SADOVI ZEMLJE

Roman s slikami

Potem je hudomušno pogledal sestro in pristavil: »Seveda, če je to njej po godu.« Whitney je odvrnil: »Mislim, da ji ne bo zoprno...« Lance se je poslovil, inženir pa je prijel dekle pod roko in ga odvedel v sobo, ki je držala od knjižnice strica Ralpa in v kateri je prej Serena zaman poskušala, da bi bila povedala stricu, zakaj je prišla tako na lepem v mesto.

V sobi sta se ustavila in Jared je spregovoril:

»Serena, moram takoj v Sacramento. Ostal bom tam nekaj dni. Dobil sem prav zdajle povelje.«

Sereno je novica neprijetno presenetila. Na vse zadnje je imela Jareda še veliko vprašati nocoj, po vsem tistem, kar ji je bila dejala Rosanna. Zdal pa je kazalo, da se bosta spet morala ločiti, ne da bi s bila čisto jasno in veljavno razodela, kako in kaj je z njima. Ni dejala nič drugega kakor:

»Zakaj?« Inženir ji je razložil: »Imamo nekeake težave...«

Ta kratki odgovor jo je neprijetno presenetil. Zdelo se ji je, da ima pravico do razločnega pojasnila, zato je zahtevala:

»Jared, povej mi po pravici, zakaj moraš nazaj?« Inženir se je malo obotavljal, potem je počasi povedal:

»Imamo težave zaradi rudnika. Moramo ga zavarovati...«

Serena je zdaj vedela vse. Ni hotela ničesar več spraševati. Obmolnila je in bilo ji je neprijetno.

Bilo ji je neprijetno in težko. Slutila je, da mora Jared tako nenadno nazaj v rudnik zaradi tega, ker se bo zdaj začel tisti tako dolgo izživani in tako dolgo pričakovani boj med zlatokopi in med kmeti. Boj med zemljo in med zlatim telesom. Kdo bo zmagal, kdo bo odnehal? Šlo je za očeta, šlo je za življenje in imetje toliko uglednih ljudi, dobrosrčnih kmetov...

Spomnila se je zdaj zadnjega sestanka z Jaredom v domači hiši. Takrat ga je ona opominjala, naj pusti vse skupaj in odide iz rudnika, ker bodo kmetje lepega dne, ko jim bo krivice zadosti, preganili zlatokope iz rudnika. To je bilo po tisti strašni nesreči, ko je blatna voda iz rudnika uničila dom rodbini Mac Kenzievi in jim vzela mater.

Spomnila se je vsega, kako je pred zlatom in pred ljudmi, ki imajo z njim opravila, svaril oče in kaj ji je prerokoval. Takrat ni mogla verjeti, da bi se kdaj moglo uresničiti vse tisto, kar ji je pravil. Zdal je videla, da so bile njegove prerokbe resnične. Domislila se je tudi, kako ji je govoril Jared, ko ga je svarila pred jezo kmetov.

V misli na tiste njegove besede mu je dejala:

»Zato si mi takrat dejal, da boste z orožjem branili rudnik, če bo treba. Saj se še spomniš, kaj?«

Jared ji je prepričevalno odvrnil:

»Toda, Serena, od tega ne bo nikdar prišlo. Saj bomo vse lepo mirno uredili.«

A dekle mu ni verjelo in govorilo: »Priždevala sem si, da bi na vse te reči gledala, kakor gledaš in jih razumeš ti, toda ne morem. Ne morem več! Ne morem verjeti, da bi oče in vsi naši prijatelji iz doline ne imeli pravice. Saj zahtevamo samo, naj jim ostane nedotaknjena zemlja, ki je vendar njihova! Kaj pa hočejo zlatokopi? Sam denar, denar in nič drugega. Nimajo prav! In ti tudi ne, Jared, če jih zagovarjaš.«

Govorila je naglo, brez premolka, in razburjeno. Jared jo je poskušal pomiriti:

»Prečno gledaš na vse to, Serena! Saj ni tako hudo...«

Dekle se ni dalo potolažiti:

»Ne! Videla sem naše ljudi, govorila sem z njimi stokrat, ne enkrat, in vem, kako mislijo! Če jih boste izživali, kakor ste jih dozdaj, bo prišlo do krvi. In ta kri bo padla na vase!«

Jared jo je prepričeval:

»Do pobiranja ne bo prišlo. Saj smo vendar ljudje!«

On je zares verjel svojim besedam. Tega ne bi bil mogel pretpreti, da bi bili zaradi zlata prelili nedolžno kri. — Toliko ga ta svetla kovina, ta malik milijonov, le še ni bil zaslepil.

Serena je nadaljevala:

»Če boš še dalje delal pri teh tiudeh, omo vsi skupaj nesrečni.«

Jaredu je bilo težko poslušati jo. Ni ji vedel prav za prav kaj odgovarjati. Dejal ji je samo:

»Serena, zakaj ne razumeš tega? Saj to je vendar moja dolžnost, da delam v rudniku.«

Naglo se je obrnil in brez besede odšel po dvorani.

Pri izhodu se je srečal z dr. Croucheom, ki je gledal na uro in mu dejal:

»Pohitite, še lahko ujamete vlak!«

V Sereni so se vsi vtisi tega razburjenega večera začeli mešati v grenko bolečino. Moči so jo jele zapuščati. S težavo je odšla na teraso in se tam razokala kakor otrok.

Po solzah, ki jih je izjokala, ji je bilo lažje. Začela je poslušati v noč. Od daleč so ji na uho udarjali glasovi plesne godbe, ki pa je niso nič več mikali in vabili. Bila je preveč zaposlena s svojo boleščjo in s svojimi težavami, da bi si mogla želeti tega tujega veselja.

Ko je tako mislila, je nenadno začutila, da se ji je nekdo približal. Začutila je na rami njegovo roko.

Da se ni morda vrnil Jared. Morda ni mogel oditi kar tako, brez slovesa, in je prišel nazaj, da se porazgovori z njo, preden gre? Če je res, potem ji bo lažje iti od tod.

Od strahu, da se ne bi razočarala, se ni upala nekaj trenutkov niti nazaj pogledati, da bi videla, ali je res Jared. Šele, ko je začutila, da se je neznanez usedel poleg nje in jo prijel za roko, se je ozrla.

Bil je Lance, brat.

Pogled nanj jo je potegnil iz sanjarskega pričakovanja in jo vrge v stvarno,

mrzlo življenje. — Malo se je stresla in dejala:

»Domov pojdem! Ne morem več ostati tukaj!«

Brat tega njenega sklepa ni niti najmanj pričakoval. Saj je vendar tako porredko prihajala v mesto.

Serena je nadaljevala:

»Dovolj mi je vseh teh gladkih ljudi. Niso kakor mi. Ničesar ne mislijo in ne povedo naravnost!«

Lance jo je zdaj v skrbih in začudenju vprašal:

»Kaj te je kdo razžalil? Tak povej mi vendar!«

Serena mu je zalostno pravila:

»Vračam se k očetu, ker sem mu potrebna. Posebno zdaj, ko prihajajo hudi časi. Nikogar nima razen mene. Vsi ti ljudje tu se bore proti njemu in proti njegovi pravici. Celot stric Ralph sam!«

Lance še vedno ni docela razumel sestre, kam méri s svojim sklepom in s svojim govorjenjem. Dejal ji je:

»Tudi jaz sem se vedno prepripal z Ralphom, ker imava pač različne nazore, kakor jih imava z očetom.«

»Toda oče in njegovi imajo zdaj prav. Bore se za pravično reči Nočem, da bi bil oče v tem boju sam. Vrnila se bom domov. Takoj jutri pojdem!«

Lance se ji je ponudil:

»Spremlil te bom do vlaka.«

Serena ni vedela, kaj misli s temi besedami in za kaj se je odločil, pa mu je rekla:

»Saj lahko grem sama! Kaj bi si delal neprilike.«

Lance je videl, da nič ne sluti, zato jo je pogledal, rekoč:

Od tu in tam

Neenavdno navdušen sprejem so priredili Belgrajčani včeraj slavemu francoskemu gledališkemu in filmskemu igralcu Harry Bauru. Že pred prihodom vlaka se je zbralo na postaji ogromno občinstva, v prvi vrsti seveda gledališki igralci in vodstvo belgrajskega gledališča. Po pozdravih so Baura obstopili častilci in častilke ter ga nadlegovali za lastnoročne podpise. Baur se je komaj otreseel teh modernih vsiljivcev in se s težavo prerinil do svojega avtomobila. Danes in jutri bo njegova skupina uprizorila v Belgradu dve gledališki predstavi, za kateri so bile vse vstopnice že pred tednom razprodane.

Danes dopoldne bodo predstavniki dr. Mačkove opozicijske liste brzkone izročili poslanski seznam združene opozicije kasacijskemu sodišču v potrditev. Poseben odbor opozicije je sezname vseh paralelnih kandidatov urejeval več dni. Delo je bilo težavno in zapleteno, ker gre število opozicijskih kandidatov vseh barv in otenkov na tisoče. Predlagateljem se mudi, kajti jutri je zadnji dan za vložitev seznama na kasacijskem sodišču.

Veličasten pogreb so pripravili Dalmatinci svojemu velikemu borcu pokojnemu dr. Anteju Trumbiću v Splitu. V mestu se je zbralo izredno veliko število okoličanov, ki so se hoteli pokloniti pred mrtvaškim odrom svojega odličnega sina. Vse mesto je bilo v črni zastavi, a ob času pogreba so bile zaprte vse trgovine in delavnice. Pogrebne obrede je opravil šibeniški škof dr. Mileta, nakar je sprevod krenil skozi mesto do cerkve sv. Petra, v kateri so truplo pokopali. V sprevodu so korakali člani organizacij b. HSS, Hrvatskega Sokola, kmečka odposlanstva, veliko število godb, veliko število duhovščine, med njo tudi hrvatski škof Miho Pušić, mnogi Mačkovi poslanci, pevske zbori, športniki in ostali Sličani. V imenu dr. Mačka se je od pokojnega Trumbića poslovil inž. Košutič.

Na Jadranu je divjala predvčerajšnjim silna burja z nevihto. Z jugozapada je vlek silovit veter z brzino več kot sto kilometrov na uro. Več nesreč so nasteli. Nekaterje ladje v pristaniščih so se odrgale od svojih sidar, da jih je val zanesel proti odprtemu morju. Najhuše se je pripetilo jadralnici bratov Vidan. Razburkano morje je odrgalo od sidra njihovo jadralnico in jo treslo ob pomol, da se je razbila in se potopila, preden so mogli pristaniški delavci pomagati.

Deset tisoč dinarjev je dal za preprogo vredno preko milijon dinarjev somborski zdravnik dr. Grigorijević. Zdravnik je pred leti potoval po Južni Srbiji in pri nekem trgovcu v Skoplju našel preprogo izredne lepote. Brž sta sklenila kupčijo in se zmenila za deset jurjev. Zdravnik je preprogo obesil v svojem stanovanju, ne vedoč, da predstavlja dragocen zaklad. Ko se je nedavno pri njem zglasila skupina poznavalcev preprog, se je ugotovilo, da je preproga prava perziska in je vredna drage denarce. Kasneje pa se je oglašil še strokovnjak z Dunaja, ki je povedal, da je preproga vredna 5000 agleških funtov, ker je stara najmanj 350 let. Barve na preprogi so izredno močne in sveže, kakor bi bila preproga izgotovljena šele nedavno.

Ženo je hotel obesiti delavec Lovro Dedič iz Grabačaka pri Čakovcu. Njun zakon je bil pravi pekel. Slednji je Dedič poklical svojo ženo, zaklenil za njo vrata in ji prebral poslavna pisma, iz katerih je žena naznanila, na kakšen način bo umrla. Na možev ukaz se je morala sleči, a Dedič je stopil na dvorišče, da bi prinesel vrvo. To priložnost je zbežala žena porabila in pobegnila. Ko je videl, da se mu nakana ni posrečila, se je Dedič sam obesil. Zunan na vrata pa je obesil listič, na katerem je bilo napisano, da so v hiši vsi mrtvi. »Če hoče kdo notri, naj razbije okna.« Neki delavec, ki je napis videl, je obvestil orožnike, ki so vdrli v stanovanje, a so našli obešenega le Dediča. Kasneje pa so našli ženo, ki se je skrivala pri tujih ljudeh.

Za 70 milijonov lir se bo smel prihodnje leto povečati izvoz jugoslovanskega blaga v Italijo. Nedavno je bil v Rimu sklenjen nov trgovinski dogovor, ki ureja izmenjavo blaga med našo državo in Italijo. Naši delegatci se je posrečilo doseči povečanje izvoznega kontingenta za 70 milijonov lir, od prejšnjih 180 na novih 250 milijonov lir. V prvi vrsti bomo lahko izvažali več lesa, žit, vina in industrijskih proizvodov. Sporazumu so dodana tudi določila, da se bo jugoslovanski izvoz smel povečati za toliko od dogovorjene vsote, za kolikor bi se povečal italijanski v Jugoslavijo.

Za omejitve proizvodnje hmelja se zavzemajo vojvodinski hmeljarji. Pravijo, da so morali letos svoj precej obilni pridelek prodajati daleč pod starimi cenami, kar jim je seveda prineslo izjemno nekaj primerov izgubo. V Vojvodini je namreč hmelj mnogo slabše kakovosti kakor pa naš svinjski in je, zato razumljivo, če se tudi v cenah očitno kaže ta razlika. Ker bi Vojvodinčani na vsak način radi dosegli dobičke, so sklenili predlagati vladi, naj omeji saditev hmelja, da se bo tako zaradi manjših proizvodnih dosegla boljša odkupna cena. Iz teh zahtev pa ni mogoče razbrati, če mislijo Vojvodinčani predlagati, da se tudi v Sloveniji omeji saditev hmelja.

Medesobojno sodelovanje na turističnem polju hočejo pospešiti države balkanskega sporazuma. Nedavno je bila v Atenah konferenca zastopnikov turističnih organizacij iz avstrijske, jugoslovanske, romunije, turčije in grčije. Na seantku je bilo sklenjeno, da bodo vse štiri države ustanovile v tujini skupne turistične pisarne, s čimer si bodo prihranile stroške, ki bi jih zahtevale štiri ločene pisarne. Na ta način bodo lahko vzdrževale propagando v državah, kjer doslej tega niso zmogle zaradi prevelikih stroškov. Prva taka pisarna se bo odprla v New Yorku. Obenem je bilo sklenjeno, da bodo države izdajale skupne propagandne brošure v tujih jezikih. Prva knjiga bo imela 40 strani slik in 24 strani besedila v angleščini. Na prihodnji konferenci pa se bodo delegati porazgovorili še o skupni turistični propagandi na radiu ter o olajšavah za dijaška potovanja po balkanskih državah.

Do pretresljivih prizorov je prišlo na sodnijski obravnavi proti Muniri Ljutović, ki je ubila drugo ženo svojega moža in njega samega težko ranila. Sodišče je zaslišalo štiri njene otroke, ki so vsi med jokom pripovedovali najlepše o svoji materi, a o očetu govorili, da jih je samo tepel in mučil. Povedali so tudi, da je Ljutović vsaki priliki pretepaval svojo ženo. Poslušalci na razpravi so se ob izpovedih majhnih otrok čisto jokali. Za tem so govorili drž. tožilec in odvetniki. V ponedeljek bo sodišče izreklo sodbo.

Pred koncertom našega Filharmoničnega društva

Razgovor z slavnim dirigentom Lovrom Matačićem

Ljubljana, 24. novembra.

Povsem prirodna in človeško razumljiva je bila naša predstava o znamenitem dirigentu Lovru Matačiću, novem direktorju belgrajske opere, q možu, ki ga s spoštovanjem sprejemajo, kadar pride, vsi veliki evropski glasbeni in kulturni centri. V njegovi osebi, v tem, kar je zunanjega, smo si zamislili zapetega, nedostopnega olimpijca. Toda kakšno drugačnega, kakšno bližjega, kako od naše »možganske« predstave različnega človeka smo morali spoznati, ko smo se z njim seznanili. Visok, črn, v kretnji in v živi besedi vprav sugestivno simpatičen, odkrit in prisrčen, mora na mah osvojiti in nase navezati slednjega. Tod ni upiranja, slediti mu moraš v tak svežih misli, ki v navidez znanem in že »stokrat dogmatično ugotovljenem razbirajo vse novo, močno in veliko. Vitalni, nemirni temperament ga je napeljal, da se je do kraja razgledal na vseh kulturnih popriških ter si a vsem ustvaril sodbo, ki je v eklepah enako duhovita po strogih, izvirnih, pa pravilnih premisah, kakor je sveža po izpricnem daru opazovanja, ki se mu ne more nobena stvar izmuzniti, in preprosto jasna v dedukciji. Pieteta in srčna zbranost, s katero pa pristopa k posvečenemu oltarju glasbe in daruje z edinstveno oblikovalno močjo sodobnikom najboljše od najzreplejšega, najčistejšega in najtišjega, pa sta mu morali odpreti zmagoslavno pot, ki ga je ovenčala s slavo — pa ga tudi pustila skromnega.

Med starimi znanci

Pariz, Berlin, Dunaj, Praga, vsa mesta imajo svoje prijazne kraje, kjer se zbirajo kulturni delavci k razvedrilu in pogovoru. Kar imajo ta velika mesta, to imamo tudi v Ljubljani; umetniški krogi vedo, da je zanje taka žariščna točka prijazna razstavanja »Kosa«. Ka sem se včeraj tam pogovoril s skladateljem Arničem, sem pri sosedni mizi zagledal dirigenta Lovra Matačića, ki je sedel v zagled svojih starih ljubljanskih prijateljev. Porabil sem priliko, se mu predstavil ter ga zaprosil, naj mi pove kaj takega, kar bo naše občinstvo pred koncertom, ki ga dirigira v Ljubljani, zanimalo.

Rade volje mi je ustregel. »Gospod direktor, slišimo, da ste s svojim umetniškim delom prav za prav pričeli pri nas v Ljubljani?«

»To bo skoraj držalo. Prišel sem v Ljubljano iz Novega Sada leta 1922. Ter ostal do leta 1924. Iz tega časa je, to Vam moram pripomniti, tudi fotografija, ki je v koncertnem programu (»To povem, da občinstvo ne bo preveč razočarano«, je hudomušno pripomnil). V Ljubljano prihajam prav rad. Pri zadnjem koncertu, ki sem ga dirigiral pred tremi leti, je bilo med občinstvom toliko zanimanja, da sem sklenil izrabiti prvo priliko za ponovno pot k vam. Staro prijateljstvo z vašimi glasbeniki se je še okrepilo letos maja meseca, ko je bil v Belgradu festival zagrebške, belgrajske in ljubljanske filharmonije (škoda, da nismo mogli tega festivala ponoviti še v Zagrebu in v Ljubljani; upam pa, da bo tudi do tega prišlo). Tokrat sem se nekoliko zamudil; koncert bi moral biti že 18. t. m., pa prihajam šele zdaj.«

»Kakš pa ste bili na vaji kaj zadovoljni z našimi filharmoniki?«

»Prav dobro. Vse je šlo v najlepšem redu. Sploh pa mora biti človek vesel, ko pride v Ljubljano po daljšem času in vidi, kako je mlajši rod agilen in kako je po nekakšni igri usode pravi v Ljubljani vzrasla glasbena avantgarda v Jugoslaviji. Tokrat se mi je ponudila lepa prilika, da mi je dal g. Blaž Arnič v dirigiranje svoje tri kompozicije, ki predstavljajo zelo zanimivo nalogo za tehnično in muzično dirigentsko delo.«

»Ali nam ne bi hoteli povedati kaj zanimivega tudi še o ostalih treh skladbah in avtorjih, ki so na koncertnem programu?«

»Velika Bachova Passacaglia v c-molu daje možnost za plastično izvajanje Bachove polifonije. To je pot, da Bacha približamo tudi širšim množicam, saj ima moderni orkester več možnosti za diferenciranje tematskega in kontrapunktskega materiala kakor orgle. Dirigentje sploh preveč radi pozabljamo, da množica stvari (n. pr. Bacha) premalo pozna, pa se čudimo, — ko sami ugotovimo, da smo delo podali prav dobro, — čudimo se in strimo, da ljudje ne izbruhnjejo v ekstazo. Občinstvo pogosto ne more slediti, kar tudi ni nič čudnega; večina delo poslušal prvič. Nevarnost je, da preveč razumsko, »cerebralno« dirigiranje ne more dela oživiti in ga posredovati.«

Na sporedu je Musorgskega »Noč na golem brdu«. To stvar sem lani dirigiral z berlinsko filharmonijo in v Budimpešti s simfoničnim orkestrom. Mozartovo simfonijo v g-molu sem dirigiral z dunajskim filharmoničnim orkestrom in z varšavsko filharmonijo. V januarju bom imel več nastopov na Dunaju, konec januarja bom v Pešti dirigiral Verdiev »Ples v maskah«; nato bo simfonični koncert v Szegedinu, marca pa abonent-koncert peštanske simfoničnega orkestra.«

Pogovor je nanesel na število članov v orkestri, ki jim je bil že dirigiral. Pri tem je bil omejen tudi festival v Belgradu.

»Kako pa bi se dal v Jugoslaviji pospešiti razvoj in napredek tega glasbenega dela?«

»Glavno vprašanje je v naši državi obseženo v temle: treba bi bilo čimprej z logičnim razvojem naših mest razviti samostojne filharmonije. Ti godbeniki bi morali imeti potrebno moč in zbranost, da bi se lahko povsem posvetili kušnanju in delu ob prirejanju simfoničnega koncerta. To, kar sem drugod po svetu videl in slišal, me je navdalo s prepričanjem, da so vse te iste vrline in sposobnosti v prav takem, ali rajši, še v večjem obsegu in meri v našem človeku, razmere, pomoč in socialno stanje člana filharmoničnega orkestra pa so v velikih centrih daleč nad ravni, ki velja običajno pri nas. Zato pa moramo vsi skupaj napeti sile, da bodo naše filharmonije prešle v državne roke, da bodo svoji umetniški nalogi lahko v vsem obsegu zadostili.«

»Kakšno pa je Vaše mnenje o »romanjih« naših odrskih umetnikov z odra na oder?«

»Moje osebno mnenje je, da mora umetnik kraj čim večkrat menjati. Zgodi se, da ostanejo člani gledališča predolgo na enem in istem kraju. Prav gotovo je dobro, če je izmenjava moči med posameznimi državnimi gledališči čim večja; v Italiji in v Nemčiji ter drugod ima umetnik izbiro med šestdesetimi in več gledališči. To pa že pomeni vedno novo pobudo, vedno novo navdušenje. Kako dolgočasno in težko pa je, če mora eden in isti človek leta in leta pred isto publiko po x-krat odigrati, odpeti ali dirigirati — napol že skoraj kot uradnik — isto stvar! Nazadnje tudi od občinstva ne moremo zahtevati, da bi leta in leta gledalo iste kreacije, pa če so še tako dobre in zanimive. Po mojem mišljenju je zato potrebna okrepljena izmena med posameznimi kulturnimi centri več kot zaželeno.«

S tem je bil ta — da ne rečem »oficielni« del pogovora zaključen. V prostem, nevezanem pogovoru pa je postajala impresija o tem izrednem člo-

veku le še vedno bolj presenetljiva in spoštovanje vzbujujoča. Glasbenik se je razodel za tenkočutnega poznavalca literature, ki jo pozna kot malokdo. O Cankarju je bilo govora, o svetovnih nazorih ter vplivih na kulturo. In kakor vsaka stезica povede v Rim, tako smo se končno spet vrnili h glasbi in izvedeli, da so mu med avtorji najljubši Bach, Mozart, Beethovem, Bruckner, Wagner in Wolf, zvedeli pa smo tudi njegovo zanimivo mnenje o sodobnih glasbenih prizadevanjih. V prijetnem kramljanju sa nam postale znane mnoge drobne zanimivosti (med njimi tudi ta, da je najvestnejši in največtejši obiskovalec belgrajske opere naš dr. Korošec.) Večnilo se je, ko smo se ločili. Z željo, da bi koncert, ki mu bo dirigiral v ponedeljek, 28. t. m. čim najlepše uspel, smo se ločili od tega dragega, k nam žal tako redko prihajajočega gosta.

Gradianski pripravlja za Ljubljano poseben vlak

»Jutarnji list« kliče podzigače Gradianskega iz Zagreba, naj gredo v Ljubljano in pripomnija, da je to prva tekma, ki jo mora igrati Gradianski v pomladnem delu prvenstva na tujem igrišču. Z ozirom na okolnost, da je Hašk prejšnjo nedeljo v Ljubljani izgubil, pričakujejo Zagrebčani veliko in ostro borbo, pri kateri potrebuje Gradianski vso podporo s strani svojega občinstva. Vlak bo odšel iz Zagreba v nedeljo ob 7 in se bo vračal ob 10 zvečer. Vozna cena je 55 din in Gradianski računa, da se bo za ta lep izlet prijavilo veliko število pristašev.

Ta poziv poziv Gradianskega nam dovoli jasno kaže, kakšno resnost pripisuje Gradianski nedeljski tekmi z našo Ljubljano. Nedeljska zmaga naših reprezentantov nad Haškom je torej dala misliti tudi Gradianskemu in danes se Gradianski dobro zaveda, da iz Ljubljane ne bo tako lahko odnašal točk. Zadržne gostovanje Gradianskega v Ljubljani pred enim letom mu je prineslo veliko razočaranje. V zadnjem trenutku je namreč tedanje levo krilo Ljubljane Tičar, postavil edini zgoditek in Ljubljana je vzela Gradianskemu obe točki. Ta poraz je lani močno vplival na Gradianskega in to je bil ravno prvi začetek, da Gradianski ni dosegel prvenstva.

Letos je Gradianski v približno istem položaju. Če hoče sploh računati na boljši placement na prvenstveni tabeli, ne sme izgubiti ničesar. Zato bo v Ljubljano poslal svoje najboljše moštvo, ki je letos nekajkrat celo zastopalo Jugoslavijo. V zadnjem času je prišlo v klub samem in med igralci do ostrih nasprotij, ki so dobile svoj vidni izraz tudi prejšnjo nedeljo, ko sta se na igrišču stela Šipoš in Lešnik, oba igralca Gradianskega. Zaradi tega incidenta je Šipoša upravni odbor JNZ zaenkrat suspendiral in ne bo mogel igrati v Ljubljani. Toda Gradianski ima sijajne rezervne igralce, ki vsak trenutku lahko enakovredno zamenjajo igralce iz prvega moštva.

Sledi zadnje seje Jug. nogometne zveze: Igralca Vilija Šipoša je odbor do nadaljnjega suspendiral in se bo moral zagovarjati pred zagrebško nogometno podzvezo. Pavle Letić (Sparta) in Momčilo Djokić (Jugoslavija) ne smeta 14 dni nastopati pri ligalskih tekmah. Protest Jedinstva proti verifikaciji tekme s Hajdukom v Splitu zaradi neregularnega gola je odbila, ker Jedinstvo svojega protesta ni oravčalo, to je v roku treh dni obrazložilo. Nedeljske tekme bodo sodili: Gradianski (2) : Ljubljana g. Nenković, v Belgradu BSK : Gradianski (S) g. Vasa Stefanović in Hašk : Bask g. Franjo Bažant.

Bežigrad — prosvetno društvo — ima svoj četrti prosvetni večer danes, dne 24. novembra 1938 ob 8 zvečer v Mavričevi dvorani (poleg kavarne Majcen na Tyrševi cesti). Na sporedu je domača fantovska pesem, deklamacija in zanimivo predavanje: Izseljeniško vprašanje — za naš narodni obstoj. Vsi Bežigradci in ostali vljudno vabljeni.

Dne 1. decembra 1938 prične poslovati pošta Studenec pri Ljubljani pod naslovom Ig pri Ljubljani.

Aktualno predavanje našega pedagoga. V soboto, dne 26. t. m. bo ob 18 zvečer predaval v dvorani mineraloškega inštituta na univerzi naš univ. profesor dr. Karel Ozvald o temi »Glavni viri neuspehov na srednjih solah«.

Dogodki med ameriškimi Slovenci

V Clevelandu je cerkveni pevski zbor »Slovenija« priredil v Slovenskem narodnem domu prav zanimiv koncert. Občinstvo, ki je dvorano napolnilo, je program nad vse ugajal in bilo prijetno presenečeni nad dovršenostjo pevskih izvajani ter čestitali tako zboru kakor tudi njegovemu pevovodji, pesniku in glasbeniku Ivanu Zormanu. — Slovenska naselbina v Pittsburghu Pa je pred kratkim dobila prvega slovenskega odvetnika v osebi Mr. Fr. Bolleta, ki je dovršil studije za odvetniški poklic. Frank Bolte je brat prvega in edinega slovenskega zdravnika v Pittsburghu, dr. J. J. Bolleta. — V Ely, Minn., je pred kratkim dobilo dvanaest rojakov ameriško državljanstvo ali drugi papir, in sicer osem možkih in štiri ženske. — Jugoslovani v Chicagi in okolici se z vso vne mo pripravljajo, da kakor že toliko let, tudi letos praznujejo dan Zedinjenja. Letos bo ta praznovanja v nedeljo, 11. decembra, ko se bo obenem slavila 20 letnica zedinjene Jugoslavije. — V Milwaukee, Wis., je rojaka Franka Šurka s South 9th St. yadel hud udarec, ko so mu nekega dne iz hiše izginili vsi njegovi prihranki večletnega trdega dela. Denar je imel spravljen v skrinji, kar je neki brezvestnež izvohal in ukradel. — V Detroit, Mich., se je slovenski boksar, 23 letni Jimmy Adamič, slabo branil pred črnem v četrtek, 28. septembra, ker ga je Toles s toliko silo vrzel ob tla, da je obležal nezavesten in so ga morali odpeljati v bolnišnico, kjer je po preteku 11 ur prišel k zavesti. — V Pueblo, Colo., je umrl rojak Frie Roje. — V Clevelandu, O., je umrla Pavlina Brundić, rojena Cerar, v starosti 54 let. Doma je bila s Trške gore pri Krškem. Zapušta moža, sina, hčer in enega brata. V Ameriki je živel 25 let. — Pred kratkim je v Frontenac, Kans., umrl rojak Joseph Kreis v starosti 62 let. Doma je bil iz Briške vasi pri Mirni peti na Dolenjskem. — Ko je stopal 20 letni Viktor Munich po cesti v Clevelandu, so ga v bližini 59. ceste obstopili trije možki in ga prosili za cigareto. Medtem ko je Viktor izvelkel cigareto iz žepa, ga je eden naenkrat smil z nožem v trebuh, drugi pa mu je segel v žep in mu vzel 15 dolarjev, nakar so vsi zbežali. Munich so hudo ranjenega odpeljali v bolnišnico. — V Clevelandu, O., je podlegel hudim poškodbam rojak John Poliš. Zvečer se je vračal z dela, pa ga je na cesti zadel neki avto in ga tako poškodoval, da so ga odpeljali v bolnišnico, kjer je pod-

Vremensko poročilo

»Slovenskega doma«

Kraj	Barometer	sko stanje	Temperatura v O	Relativna vlažnost v %	Veter (smer, jakost)	Padavine m/m	Vrsta
Ljubljana	704.7	11.0	-0.2	92	0	—	—
Maribor	701.9	12.0	0.0	80	0	—	—
Zagreb	755.5	13.0	8.0	90	10	0	3.0 dež
Belgrad	753.8	13.0	7.0	90	10	WNW	13.0 dež
Sarajevo	756.7	10.0	6.0	90	10	0	26.0 dež
Vis	753.6	14.0	7.0	90	8	0	2.0 dež
Split	753.8	16.0	9.0	90	10	N ₂	75.0 dež
Kumbar	755.4	18.0	11.0	60	7	N ₂	32.0 dež
Rab	755.7	13.0	8.0	50	4	N ₂	—
Dubrovnik	752.5	16.0	10.0	70	5	N ₂	18.0 dež

Vremenska napoved: Zjutraj megleno in hladno, čez dan večinoma jasno vreme.

Splošne pripombe o poteku vremena v Ljubljani od včeraj do danes: Iz noči do 7.15 je bilo večinoma oblačno in redka megla, ob 7.15 se je megla zgostila in ostala do 9.15, nakar je bila redkejša in visoka. Ob 10 je posijalo sonce, vendar je bilo megleno in nekoliko oblačno. Ob 12 se je megla zgubila, nakar je bilo večinoma jasno do 16, od 16 dalje v noč pa popolnoma jasno.

Koledar

Danes, četrtek, 24. novembra: Janez od Kr. Petek, 25. novembra: Katarina.

Obvestila

Nočno službo imajo lekarnice: mr. Sušnik, Marijin trg 5; mr. Kural, Gosposvetska c. 10; mr. Bohinec, Rimska c. 31.

Mestni muzej bo zaradi zime odslej ob nedeljah in praznikih za brezplačen obisk zaprt tja do tople pomladi. Kdor pa želi obiskati ob delavnikih, plača 5 din vstopnine.

Ljubljanska drama bo vprizorila za 20-letnico obstoja Jugoslavije novo izvirno igr »Dobruža 1916«. Dejanje drame se vrši za časa svetovne vojne v Ljubljani, Rusiji in ga dobruški fronti. Za to priliko potrebuje uprava Narodnega gledališča razne sive avstrijske uniforme (ne parade) in prosi p. n. občinstvo, ki ima take garderobne predmete eventualno še v svoji posesti, da jih blagohotno odstopi ali posodi Narodnemu gledališču za to priliko. Prav tako prosimo tudi jugoslovanske oficirske uniforme sive barve. Blagohotna obvestila prosimo direktno na upravo Narodnega gledališča v Ljubljani, pisмено ali telefonično (štev. 4612).

Združenje jugoslovanskih inženirjev in arhitektov — sekcija Ljubljana priredi v soboto, dne 26. t. m. popoldne ogled cestno-građenih del na banovinski cesti Podvin—Lesce. Odhod ob 13 popoldne z avtobusom iz Tavčarjeve ulice. Cena za osebo od 22.50 do 30 din (po številu udeležbe). Obvezne prijave do petka, 25. t. m. do 14 na UJIA, tel. 46.71.

Ljubljansko gledališče

Drama. — Začetek ob 20.

Četrtek, 24. novembra: »Trideset sekund ljubezni«, Red Četrtek.

Petek, 25. novembra: Zaprt.

Sobota, 26. novembra: »Brezov gaj«. Izven. Znižane cene od 20 din navzdol.

Nedelja 27. novembra ob 15: »Ženitev«. Izven. Znižane cene od 20 din navzdol.

Ob 20: »Žene na Niskavuriju«. Izven. Znižane cene od 20 din navzdol.

Ponedeljek, 28. novembra: Zaprt.

Opera. — Začetek ob 20.

Četrtek, 24. novembra: Zaprt.

Petek, 25. novembra: »Aida«. Gostuje gđ. Vera Majdičeva. Izven.

Sobota, 26. novembra: »Roxa«. Premiera. Premier-ski abonana.

Nedelja 27. novembra ob 15: »Sveti Anton, vseh ljubljenskih patron«. Izven. Globoko znižane cene od 24 din navzdol.

Ob 20: »La Boheme«. Izven. Gostovanje tenorista g. Josipa Rijavca.

Ponedeljek, 28. novembra: Zaprt.

legel. Pokojnik je bil star 58 let in je bil rojen blizu Novega grada na Primorskem, odkoder je prišel v Ameriko pred 32 leti. Tukaj zapušta dva sina in tri hčere ter več sorodnikov. — Ko je 22 letni Edvard Možina v Clevelandu, O., zvečer stopal preko ulice, je prišel med dva avtomobila, ki sta ga stisnila. Do nesreče je prišlo, ko je neki tretji avto zadel v enega izmed obeh teh dveh avtomobilov, med katerima je stal Možina. V bolnišnici, kamor je bil prepeljan, so ugotovili, da ima Možina zlomljeni obe nogi. — V Clevelandu je v bolnišnici umrl rojak Joseph Jakoš v starosti 30 let. Podlegel je hudim poškodbam, ki jih je dobil pri avtomobilski nesreči. Ko se je peljal z avtom, je bil zadet tako močno, da je padel na cesto, nakar je bil še povožen. Dasi so ga prepe-ljali takoj v bolnišnico, mu zdravniki niso mogli več pomagati. Rojen je bil v Clevelandu. — V Geneva, O., je avtomobil povozil rokaja Josepha Sajina. Udarjen je bil s toliko močjo, da je obležal na mestu mrtve. — V Mineral, Kans., je bil are-tiran Mike Testen, ki je bil obdolžen, da je na svojem vrtu gojil rastlino, imenovano »mariahua-no«, iz katere izdelujejo prepovedan narkotičen strup. Baj je imel tega rastlinskega strupa v zalogi za nekaj tisoč dolarjev. Policija je zalogo za-plenila. — Nagle smrti je v Pueblo, Colo., umrl Fritz Roitz v starosti 80 let. — V Strabane, Pa., je umrl rojak Andrej Šimčič v starosti 76 let. Doma je bil iz Studenega pri Postojni na Notranjskem. V Ameriki je živel 46 let, in sicer je imel farmo. Zapušta dva sinova in šest hčera. — V Pa-lisade, Colo., preminul rojak Josip Oražen v sta-rosti 47 let, ki je podlegel jetiki. Doma je bil v Strugah pri Dobropolju na Dolenjskem. V Ameriki je živel 28 let. — V Johnstownu, Pa., je nenadno umrla Mrs. Mary Lampert. Dne 10. oktobra je ne-nadno padla pred hišo na tla in izgubila zavest. V soboto okoli polnoči pa je izdihnila v bolnišnici, kamor so jo pripeljali. Doma je bila iz Cerknice. — V bolnišnici v Pittsburghu je umrl rojak Ja-kob Sinkovec v starosti 62 let. Pokojnik je živel v Ameriki nad 30 let. Doma je bil v Volaski pri Poljanah nad Škofjo Loko. — Dvojno smrt v 24 urah smo imeli v Bradley, Ill., v isti družini. V sanatoriju je umrl Mihael Jakofčič v starosti 62 let, kmalu za njim pa še njegova hči Mary Ann v starosti 25 let. Mr. Jakofčič je živel v Ameriki 40 let in je bil rojen v Gribljah na Dolenjskem.

40 let, odkar so odkrili radium

Življenje in delo velike Poljakinje Marije Sklodowske

Znanstveni svet je včeraj praznoval znamenito obletnico. Minulo je štirideset let, odkar sta zakonca Curie odkrila svetu nov kemijski element, ki ima čudovite lastnosti. To je radij. To znamenito odkritje ni v znanstvenem svetu samo povzročilo prave revolucije in mu dalo neke nove smeri, pač pa je bilo z njim tudi najdeno zdravilo za bolezn, ki so do tedaj veljale za neozdravljive. Z radijem so začeli zdravniki dosti uspešno zdraviti tudi raka. Radium je element, ki izžareva nevidne žarke. To so žarki posebne vrste, ki se odlikujejo tudi po silni energiji in učinku. Zakonca Curie sta se dolgo časa prizadevala, da bi pojasnila lastnost nekaterih rudnin, ki izžarevajo neke neznane, nevidne žarke z nenavadnim učinkom. Nazadnje se jim je le posrečilo to uganko rešiti. Prav tedaj, ko sta po svojih odkritjih na polju fizike že zaslovela po širnem svetu, je ženi Curie umrl mož. To izgubo je sicer težko prebolela, ni pa hotela prenehati s tem znanstvenim raziskavanjem ter svoja prejšnja dognanja še temeljito izpopolnila.

Kdo je madame Curie

Kdo je torej ta velika učenjakinja Curie. Doma je bila v Varšavi in se je prej pisala Manja Sklodowska. Njen oče je bil sloviti poljski profesor v času, ko so nad Poljsko še vladali tuji. V šoli je bila mala Manja dobra učenka. Njena mati je bila jetična in je zgodaj umrla. Potem je vsa družina živela v precejšnji revščini. Otrok je bilo več in niso mogli vsi študirati. Takaj je ostala do-

Marie Curie

ma tudi Manja in se ukvarjala z gospodinjstvom. Pri tem je toliko prihranila, da je odšla nekoč celo v Pariz, kjer je obiskala svojo sestro, ki je tam hodila v šole. Življenje v tujini jo je tako prevzelo, da si je zaželela študirati. Doma si je potem še toliko prihranila, da je začela obiskovati razna znanstvena predavanja in kmalu hodila na varšavsko visoko šolo tudi k praktičnim fizikalnim vajam. Pozneje je šla študirat še na pariško Sorbono.

Pravijo, da ji tam ni bilo dosti na tem, da bi se kdaj poročila, kajti o njej je bilo tudi težko reči, da bi bila kdaj imela koga rada. Preveč je bila zatopljena v svoje knjige. Nekoč pa so ji slučajno predstavili nekega mladega fizika, ki se je pisal Pierre Curie. Takoj pri prvem srečanju se je do ušes zaljubil vanjo. Manja se je nekaj časa pomislila, ali naj bi res kdaj stopila pred oltar, nazadnje pa se je še njej zazdelo, da ima tega Piera tudi rada. In ljubezen vse premagala, še strah pred bodočnostjo. Kmalu sta se vzela in odslej srečujemo Manjo Sklodowsko kot madame Curie.

Mlada zakonca sta se sprva borila z velikimi gmotnimi težavami, kakor je to menda v navadi pri vseh tistih, ki so preveč samo učenjaki. Tako je prišlo leta 1898., ko se je tema dvema zakoncem posrečilo najti nov element, ki je kazal izredne lastnosti, takšne kot dozdaj še ni imel noben drug.

Hčerka Eva Curie je napisala v knjigi, ki jo je posvetila svoji materi, da je bilo od tedaj v laboratoriju delati nemogoče razliko med obema znanstvenikoma pri njunem delu. Njun delež pri novih znanstvenih odkritjih je bil brez dvoma enak. V njunih rokopisih sta dve različni pisavi,

ki se menjavata druga za drugo. Ni mogoče reči, čigav duh, njen ali njegov je več naveda ustvaril.

Nov element „polonium“

Treba je bilo novemu elementu dati svoje ime. Zena je tudi pri tem mislila na svojo domovino. Predlagala je možu, naj bi se nov element imenoval »polonium«. Že prihodnji mesec je glasnik pariške Akademije znanosti objavil, da se je posrečilo najti nov element — »polonium«.

Nekaj je pomislila madame Curie, kaj bi bilo potem, če bi kdo od njuj umrl. Dejala je svojemu ljubljenu možu:

»Midva ne bi mogla živeti drug brez drugega, ne?« Mož pa je odvrnil: »Nimaš prav, motiš se! Naj se zgodi, karkoli že, pa čeprav bi morala ostati kot telo brez duše, z delom je treba nadaljevati.«

Kako sta umrla

In leta 1906. je sloviti fizik Curie postal žrtev prometne nesreče. Ko je hotel preko ulice, mu je na gladkih tleh spodlenilo, medtem pa se je že zalezel vanj voz in mu zadal smrtno rano. Bil je na mestu mrtve. Tako žalostno je končal eden najslavnejših učenjakov sedanjega stoletja.

Njegova užalostena žena je nadaljevala z začetim delom. Postala je cela profesorica na pariški Sorboni, ter članica Akademije znanosti. Višek svoje slave pa je dosegla, ko je prejela za svoja odkritja na polju radija Nobelovo nagrado.

Gospa Curie je umrla julija meseca leta 1934. Pokopali so jo brez hrupa in pompa v grobnico, kamor so pred osemindvajsetimi leti položili nje-

Pierre Curie

nega moža. Na nagrobni spomenik so se pripisali: Marie Curie-Sklodowska, 1867—1934.

Nobeno odkritje ni morda prineslo toliko koristi, kakor ravno odkritje radija pred 40 leti. Radium je do danes edino uspešno sredstvo tudi za zdravljenje raka. Zato se ob štiridesetletnici tega novega odkritja spominja gospe Curiejeve in njenega moža ne samo znanstveni svet, pač pa tudi vsi tisti, ki vedo, da jih radium le utege ne reši strašne bolezni.

„Živali samo govoriti še ne znajo“

Papiga „sprejema“ goste, kanarček zna „štet“ do tri, konj pa „računati“

O živalih včasih rečemo, da so tako pametne kot človek, samo govoriti še ne znajo. In res dobimo sem pa tja ta vtis, ko jih opazujemo. Zgodi se na primer tole: V tujo hišo pride kdo na obisk. Potrka na vrata in zašliši, kako nekdo v sobi zakliče: »Naprejš!« In ko ta obiskovalec res vstopi, vidi, da ni nikogar doma razen papige, ki sedi na omari in prijazno ogleduje obiskovalca.

Obiskovalec se obrne in odide. V tem trenutku se mu že pridruži domači pes in se mu priljuje, kakor bi ga hotel prositi, če sme s tem tujcem ven.

Nekdo je pripovedoval, da zna njegov kanarček šteti, čeprav samo do tri. Takole je dejal: Kadarkoli dam temu svojemu pametnemu pičku namesto treh samo dva črvčka, večje se silno razburi, leta po kletki, kakor da bi hotel protestirati. Kadar pa mu dam tri, jih takoj poje in je videti čisto zadovoljen. Torej tudi ta ubogi piček zna šteti do tri, če ne, gotovo ne bi bil tako razburjen, kadar ga hočem ukaniti in mu ne dam toliko hrane kot po navadi. Da, živalce so pa res pametne!

Nenavadno začudenje pa je vzbudila pred leti

novica, da je nekdo naučil svojega konja računati. Tako pameten je bil nek konj pred 30 leti. Pravijo, da ni znal samo seštevati, pač pa tudi odštevati, koreniti, kvadrirati in poiskati številom tretjo potenco. Ta čudoviti konj je imel tudi dober spomin. Že po sliki je poznal ljudi. Na nenavadno konjsko sposobnost so postali pozorni tudi učeni možje in so skušali razkrinkati to »pote-

Francoski letalci so se vrnili z letalskih manevrov v Afriki

Francoska letalska armada je imela v Afriki velike manevre. Ko so se končali, so prepeljali letala in moštvo spet v domovino. Na sliki: veliki francoski bombniki na pariškem letališču

Hervey Allen: Antonio Adverso, cesarjev pustolovec

133

Sprva se je tudi Antonio smehljaj. Vsaj poskušal je. Pa ni mogel več. Pri tej igri s prekupevanjem ljudi so njegova lica izražala tisto, kar je hotel pri tem občutiti, namreč nič. Če bi ga hoteli še natančneje opazovati, bi videli, da mu niti ni bilo nič za dobrine, ki mu jih je prinašala ta trgovina. Sam pri sebi je govoril, da mu gre le za vzdrževanje samega sebe, kar mu pa omogoča le trgovina. To je bilo pač nekaj. Celo veliko — toda konec vseh koncev še ne vse. Tega si je bil v svesti. Sicer bi sam tega tako ne poudarjal. Delati, a ne pridobivati, to je bil njegov pravi cilj. Morda tudi občutek moči? Da, moč je bila skrivnostna moč, globlja kot ljubezen žena. Moč je, ki si jo moč želi zaradi nje same in ne zaradi tega, kaj mu prinese. Sklenil je bil, da ne bo moči prodal za nobeno reč. In zanj je bil pripravljen prodati vse, tudi ljudi. To je bilo, kar je označeval s svojim »hočem delati«. Potem pa to tudi delati! Bil je mišljenja, da bi se kar ves istovetil z močjo dela — pa brezpogojno v vsakem pogledu. Take vrste moč je hotel biti. Imeti — to je bila le posttranska posledica delovanja. Zato je ostal njegov zunanji izraz enak, pa naj so jokali sužnji ali se smejali trgovci — ostal je taisti, pa naj se zgodi karkoli. Kot gonilni vzrok tragedije in komedije je ostal on sam sredi med obema negibno. Iz njegovih ust so padale besede bolj poredko kakor kdaj prej. Govoril je le to, kar je bilo potrebno, da se je zgodilo, kar je hotel. Zaradi tega so ga smatrali za trdega, mirnega moža skoraj vsi v njegovi okolici — in se ga bali, ker niso vedeli, kaj je sam pri sebi hotel, kaj misli in kaj čuti. Vsebinska, pa tudi višina njegove cene je bila neznana. Kako neki se je dala njegova volja spremeniti? S kakšnim denarjem? Verjetno z nobenim. In zaradi tega je izdajal zakone in uravnaval igro življenja na Rio Pongo.

Njegova zveza z bratom Francoisom je mnogo pripomogla k temu, da se je v njem utrnilo prepričanje, da tudi božji otroci na vsem tem ne morejo ničesar spremeniti. Moč mora živeti kot moč in ostati moč. To je bilo, kar je poudaril Cibo: bodi praktičen. In Antonio je bil uverjen, da je imel Cibo prav. Le nekaj je oviralo Antonia, da se ni mogel samega sebe uspešno in praktično preusmeriti — da namreč ni mogel svojih čustev popolnoma zadušiti. Med trgovanjem s sužnji je to posebno močno zmerom čutil. Edino, kar je mogel

delati, je bilo, da se na dan sejma s sužnji na zunaj ni pustil preveč prepoznati. Zaradi tega se je zdel še bolj samozavesten in strog, še bolj odrezanih kretenj in odločen kot običajno. Pa glej, kakšna tropska vroča peč je žarela v njem!

Ko se je ura pomaknila čez poldne in ko je uredil zadevo za zadevo, ko je kupljeno telo drugo za drugim izginilo s kamna sredi dvorišča ter odšlo v barake — takrat je postalo Antoniu pri duši kar neznosno. Ves potek je stal pred njim v vsej nagoti kakor sužnji, ki so stopali na kamen. Vsak izmed njih je posebej njega, a vtiš tega popoldanskega spreveda se je stopnjeval do neskončnosti. Čutil je tesnobo in muko obenem. Kaj pa, če bodo njegova čustva enkrat zmogla nad njegovo voljo? Kaj bo potem počel? Kaj bo iz Gallegovine?

Njegovi roki in nogi sta bili suhi, a usta izsušena. Poslal je po pijačo. Kljub temu je čutil v sebi neko naraščajočo slast, da bi vrgel raz svojih živcev ta pritisk in izlil svojo jezo nad katerokoli najbolj običajno pogreško. Da bi se kar maščeval nad nečim ali pa nad kom zunaj zaradi bednega stanja v svoji notranjosti. Toda njegova politika je to prepovedovala. Moral je ostati miren in trezen, on kot gospodar Gallegovine pa še celo. Proti večeru so se storile črne maroge pod njegovimi očmi. Potem se je v njem naenkrat nekaj sesulo in popustil je. Tudi tobak ni mogel več pomagati. Ko je stopal po hribčku proti domu, se je čutil naenkrat majhnega in mrzlega. Lahka omotica kot nekakšna slabotna mrzlica je povzročala, da so postajali njegovi koraki negotovi. In kako truden je bil potem! Tole podnebje ga bo vendarle premagalo, prekleto! Pa tudi Neleta je čakala, prekleto!

Za brata Francoisa, ki je kupal skozi špranjo pri Ferdinandovih vratih, je bil izraz Antonieva obraza točno odmerjen po prizorih na kamnu. Celo razumel je, odkod ta izraz. Že dostikrat je videl, kako sta se volja in čustvo človeka borila med seboj v boju, ki ga bosta spremenila bodisi v navadno svinjo ali pa v železno masko. Za njegov občutek je bil to eden izmed najbolj navadnih znakov moralne bolezni sveta. Pa kako bi mogel to dvoje, voljo in čustvo moč, spraviti do takega sodelovanja, da bi bila oba zadovoljna s tistim, kar je delal — kako naj bi človek postal cel moč? Sam pri sebi je govoril: česa bi človek ne smel imeti, da bi postal cel moč? Spoznal je, da je le eden Edini tisti, na katerega se je mogel ozirati. Le en popolni kažipot, da človek lahko postane cel moč. In ker je našel v tem vzoru polnost svojega življenja kljub vsemu, kar se je pri tem moglo zgoditi bornemu telesu, ga je to potegnilo za seboj, da je to povedal in s svojim življenjem izpričal. Na videz najbolj nedelavna oseba na Gallegovini, namreč brat Francois, je bila v resnici eden izmed silno redkih ljudi zapadnega sveta, ki so se do temelja istovetili z močjo svojega bitja.

gavščina. Pa se jim dolgo časa ni posrečilo, dokler ni tega pojava razložil nek psiholog, in sicer takole: Gospodar tega konja je v resnici ljudi pošteno vlekel, tako da je še sam sebi skoraj verjel, da konj res zna računati. Zdrasil ga je na ta način, da mu je konj neprestano udarjal s kopitom ob tla, dokler ga ni z gotovim namigom prekinil. Konj je tolkel neprestano, dokler ni opazil gospodarjevega znaka, da je dovolj. Pri tem je gospodar svedel sam štel, in računati. Konj v resnici pri tem ni prav nič računati — to bi bilo vendar malo preveč — pač pa je pazil samo na gospodarjeve znake. Tako sta bila »razkrinkana« oba, konj in gospodar.

Tudi sloni so na vse zadnje zelo pametne živali. Ne potrebujejo nobene ure, pa vendar vsak dan ob točno istem času gredo na počitek.

Jasna je, da oni kanarček, o katerem je njegov gospodar trdil, da zna šteti do tri, nima prav nobenega pojma o številkah in se gotovo tudi ne zaveda, da šteje. Le oko mu pove, da je neka razlika med tem, če sta pri njem samo dva črva ali pa trije. Mogoče je tudi zato tako trmast, da »protestira«, kadar dobi samo dva, ker ve, da mu dva ne zadostujeta, da bi bil sit.

Tudi papiga v resnici nima pojma o tem, kaj naj bi se reklo »naprejš!«. Le naučen je tako, da vselej, kadar kdo potrka, »spregovori« to besedo. Pri tem pa gotovo ničesar ne misli.

Programi Radia Ljubljana

Cetrtek, 24. novembra: 12 Vsakemu nekaj (plošče) — 12.45 Poročila — 13 Napovedi — 13.30 Ivan Magister igra na harmoniko — 14 Napovedi — 15 Vsakemu nekaj, igra Radij. orkester — 18.40 Slovensčina za Slovence (g. dr. R. Kolarič) — 19 Napovedi, poročila — 19.30 Nac. ura: Telovalno predavanje — 19.50 Deset minut zabave — 20 Koncert lahke glasbe: Skladbe Ant. Jakla, izvaj. Radij. orkester, pesnice poleta Jožek in Ježek — 22 Napovedi, poročila — 22.15 Duet ceter, g. E. Mezgitš in M. Hebein.

Drugi programi

Cetrtek, 24. novembra: Belgrad: 20 Vokalni koncert, 20.30 Simfonični koncert, 21.30 Tamburice, 22.20 Plošče — Zagreb: 20 Belgrad, 22.20 Plesna glasba — Sofija: 19 Gosli in klavir, 19.30 Komorni koncert, 20 Klavir — Varšava: 19 Pisan koncert, 21 Igra, 22 Kvar. tot, 23.05 Poljska glasba — Trst-Milan: 17.15 Vokalni koncert, 21 Igra, 21.40 Plesni koncert — Rim-Bari: 21 Simfonična glasba — Dunaj: 20.10 Gledališki prenos, 21.40 Pripovedka o duhovih — Königsberg: 19.05 Špamel, 20.10 Plesna glasba — Köln: 20.10 Bezetova opera »Carmen« — Beromünster: 19.40 Mozartov koncert.

Domšljija. Prva prijateljica: »Zakaj pa nosi tvoj zaročenec vedno črne naočnike?« — Druga prijateljica: »Zato, da bi ga moja lepota ne oslepila.«

»Slovenski dom« je edini katoliški popoldnevnik!